

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

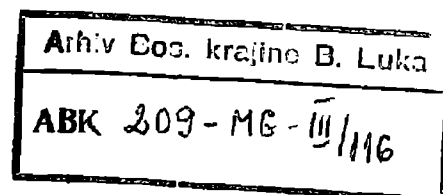
GRANIĆ JOSIP-Fićo

"SJEĆANJE NA RAD U RADNIČKOM POKRETU U BANJOJ LUCI"

L e g e n d a :

- 6 stranica sjećanja notiranih 18.juna 1974.godine;
- sjećanja nisu autorizirana, ali su verificirana potpisima Branka Suručića i Milana Vukmanovića, koji su bili prisutni u toku iznošenja sjećanja; bilo je predviđeno da se nastavi iznošenje sjećanja u više nastavaka, ali to nije ostvareno zbog smrti autora;
- SADRŽAJ SJEĆANJA: Biografski podaci; učestvovanje u radu KAB-a, dani aprilskog rata 1941.godine, rad sa Rudi Čajavecom u Uredu za kolonizaciju.

Gradja o radničkom pokretu u Banjoj Luci. Sjećanja učesnika.-

J O S I P   G R A N I Ć - F I Ć O

Rodjen sam 13. juna 1911. godine u Banjoj Luci u porodici geometra Josipa Granića i majke Vilme, rođene Sedlaček. Osnovnu školu pohađao sam kod bijelih časnih sestara od 1918. do 1922. godine. Realnu gimnaziju u Banjoj Luci pohađam u periodu 1923-1930. Po završetku gimnazije upisujem se na geodeziju u Ljubljani, a naredne školske godine (1931/32) prelazim na šumarstvo u Zagreb. Zbog nedostatka finansijskih sredstava za redovni studij, prekidam studiranje i odlazim na otsluženje kadrovske roka. Upućen sam u školu rezervnih pešadijskih oficira u Niš.

Poslije završetka školovanja u vojnoj školi nastavljam drugu godinu studija u Zagrebu. Od 1934/35. pa sve do 1937. godine studiram na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Zemunu, gdje sam i diplomirao.

Iz gimnazijskih dana pripadao sam naprednom omladinskom pokretu i po svojim idejnim opredeljenjima i po članstvu u organizacijama koje su okupljale napredu omladinu. Družio sam se sa Markom Tišmom, Nikicom Pavličem, Josipom Rolihom, Tonom Filanovićem, Vjekom Bakulićem, Brankom Majićem, Mladenom Paternosterom, Mitrom Šogorovim i drugim. U školskoj klupi sjedio sam sa Nikicom Pavličem. Bili smo članovi djačkog literarnog društva "Mladost" čija je uloga bila veoma značajna u okupljanju gimnazijalaca i njihovom usmjeravanju.

U društvenom radu u školi uzori su nam bili stariji djaci: Veso Masleša, Vilko Vinterhalter, Edo Kunštek, braća Veljko i Sveto Djordjević, Sveto Zeljković i drugi. Povezanost i zajednički rad uticali su da smo kao djaci sticali i određena politička iskustva koja su doprinijela da se na fakultetima opredeljujemo za progresivan kurs, ne samo spontano, nego i svjesno. Banjalučki gimnazijalci na svim univerzitetima pripadali su grupi naprednih studenata, osim samo nekih izuzetaka. Društveni rad i klima u redovima djačke omladine Realne gimnazije u Banjoj Luci uticali su na tadašnja i kasnija revolucionarna opredeljenja.

Sjećam se kako me je u drugom razredu gimnazije profesor Akif Šeremet pitao zašto se vode ratovi. Pitanjima i potpitanjima mrcvario me je skoro cijeli čas dok nije dobio očekivani odgovor. Pitao me je tako da sam na osnovu sugestibilnih pitanja i potpitanja dao materijalističko tumačenje koje je izgledalo kao moje vlastito premda je u tome profesor Akif prevashodno participirao.

Akif je inače izlagao veoma tečno, znalački. Izlaganje metodske jedinice počinjao je čim je ušao u odjeljenje. Imao je izuzetno dobro pamćenje. Čini mi se da nije ni bilježio ocjene poslije odgovaranja, već je na osnovu sjećanja notirao ocjene pred tromesečje. Kod Akifa skoro da i nismo učili iz knjiga, nego iz njegovih predavanja, razgovora i samog načina ispitivanja. Osjetila se ogromna razlika između njega i profesora koji ga je zamjenio poslije njegovog odlaska; logika istorijskog zaključivanja bila je zamjenjena suvoparnim metodskim jedinkama i knjiškim znanjima.

Postao sam član KAB-a od njegovog osnivanja. Sjećam se priprema recitala, odnosno horskih recitacija i nekih sastanaka održavanih u klubskim prostorijama, koje su korišćene i za predavanja. Klubaska prostorija bila je u zgradi Narodnog pozorišta na spratu. Za KAB sam bio vezan pretežno u toku ferija, ali i to je bilo kratko obzirom na obavezan rad u ferijalnoj praksi.

Za vrijeme studija u Zemunu sreo sam Mišu Stupara, koji me je obavijestio da neće moći nastaviti studij jer nije obezbijedio smještaj i ishranu. O svojoj odluci da se vrati nazad u Banju Luku pisao je majci. Zbog svog siromaštva Mišo Stupar morao je raditi da bi osigurao materijalna sredstva za svoje školovanje.

Kada mi je Mišo saopštio svoju namjeru da se vrati u Banju Luku, obećao sam da ću pokušati da mu pomognem. Otišao sam do predsjednika Udruženja studenata poljoprivredno-šumarskog fakulteta Ratka Kneževića, koga sam inače dobro poznavao, i obezbijedio mu rad i ishranu u studentskoj menzi.

Još kao gimnazijalac igrao sam u nogometnom klubu "Balkan", koje je bilo pod uticajem Partije. U upravi kluba bili su Sveto i Veljko Djordjević. Ja sam jedno vrijeme bio sekretar kluba. U "Balkanu" sam bio od šestog razreda gimnazije do njegovog rasformiranja 1941. godine i igrao u prvom timu. U tom vremenu imao sam prekid od jedne godine, kada sam za vrijeme

studija u Zagrebu igrao za zagrebački HAŠK. Nastupao sam za nogometnu momčad HAŠK-a iz materijalnih razloga.

Neko vrijeme član "Balkana" bio je i Niko Jurinčić, mislim 1931. i 1932. godine. I sada posjedujem dopisnicu koju mi je pisao Niko Jurinčić u vrijeme dok sam služio kadrovski rok u Nišu u kojoj mi piše da pazim da me neki drugi klub ne zavrbuje za svog igrača.

Kao apsolvent zaposlio sam se u Banskoj upravi Vrbaske banovine, a zatim prešao u Direkciju šuma. U toku službovanja, od maja do novembra mjeseca svake godine radio sam na terenu, jer je i priroda mog posla bila terenska. Nikici Pavliću, mom ličnom prijatelju, dao sam ključeve svog tavana, gdje je on sklanjao ilegalni partijski materijal. Baš zbog mog odsustvovanja na terenu tavan moje kuće bio je podesan za sklanjanje ilegalnog materijala. Kad je Nikica bio u zatvoru, ključeve stana, odnosno tavana držao je Milan Radman. Donošenje i iznošenje gradje bilo je veoma podesno jer se na tavan ulazilo iz hodnika. Dolasci i odlasci tako se nisu ni primjećivali ni u vrijeme mog odsustvovanja. Stanovao sam u sadašnjoj ulici Rudi Čajaveca br. 17 (prije: Miškovića, Pecijske Petrovića i Smičiklase).

Poznat mi je ilegalni rad Nikice Pavlića. Njemu sam izravno davao i Crvenu pomoć.

Kao rezervistu rat me je zatekao na granici prema Mađarskoj, kod Našica, u svojstvu vodnika II čete I bataljona 33 pješadijskog puka, u činu poručnika.

U toku povlačenja jedinice, kod Šamca, u opštem mežežu, zaspao sam u očekivanju skele za prebacivanje preko Save i izgubio svoju jedinicu. Sa grupom vojnika, koji su također ostali, došao sam do Vrpolja, gdje smo se ukrkali u voz koji je prevozio vojnike koji su se vraćali kućama. Moglo je to biti 10. aprila, ali nisam sasvim siguran. Sišao sam u Okučanima da bih se prebacio do Banje Luke. U Okučanima se našlo dosta Banjalučana (Joco Bojkovski, braća Sokrat i Aristotel Radovanović, Mirko Jurić i drugi). Prebacili smo se do Bos. Gradiške i očekivali smo da daljih teškoća neće biti. Nas oko desetak Banjalučana zakupili smo kola da bismo došli do Banje Luke. Medjutim, u Topoli presreo nas je njemački vojnik i sproveo u samostansko dvorište časnih sestara u Novoj Topoli. Tamo je bilo organizirano prikupljanje vojnika, kojih je bilo više stotina. U tom privremenom logoru za okupljanje zarobljenika našli smo se i mi, Banjalučani.

Arhiv Bos. krajine B. Luka
ABK 209-MG-III/116

Od podne do noći ostali smo u samostanskom dvorištu. Već je bio mrak kada su došli autobusi iz Banje Luke. Autobusima smo prebačeni do Crne kuće u kojoj smo prenoćili. O dolasku zarobljenika i njihovom smještavanju u Crnu kuću ubrzo se proćulo. Stari zatvorski stražari ostali su na dužnosti i u tim danima okupacije. Ti stražari donijeli su izjutra civilna odijela mnogim zatvorenicima tako da su se mogli presvući i uz blagonaklonost stražara otići kućama. Meni je došlo odijelo dosta kasno poslije podne tako da nisam uspio da se oslobodim vojničke uniforme, tako da sam sa ostalima prebačen u Kastel. Braća Radovanović su uspjela da obuku civilna odijela, ali nisu uspjela da napuste Crnu kuću, već su morali da sa ostalim vojnicima u koloni krenu prema Kastelu. Zahvaljujući civilnoj odjeći uspjeli su da se izvuku iz kolone i umješaju među građane.

Došli smo u Kastel. Tamo je naredjeno da se razvrstavamo prema nacijama. U toj gužvi ja sam se izdvojio iz mase vojnika i prebacio preko zida tvrđave. Nakon manjih peripetija zbog njemačkog vojnika koji je na zidu stražario, uspio sam da se postepeno prebacim do ušća Crkvene u Vrbas, a i preko Crkvene do izvan vidokruga stražara. Ispod obala Vrbasa došao sam do veterinara Karla Popića gdje sam se presvukao u civilno odijelo. Tako sam nesmetano došao svojoj kući. Pozajmljeno odijelo kasnije sam vratio Popiću.

Kasnije sam se vratio na svoj redovni civilni posao u odsjeku za kolonizaciju Direkcije šuma, koja je nastavila rad i u toku tih dana okupacije.

Zaboravio sam da pomenem jedan detalj iz predratnog perioda. Naime, pozvao me je Miron Jevđjenić, a možda i Nikica Pavlić, da prisupim izučavanju marksističke literature u jednoj grupi sa Vasom Butozanom i Ljubom Božićem. Dao sam načelni pristanak, ali zbog angažovanosti nisam prisustvovao ni jednom sastanku. O radu tog kružoka, a i možda drugih, vjerovatno više zna prof. ing. Ljubo Božić na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Sarajevu.

Vlasti NDH formiraju Ured za kolonizaciju pretvarajući tako bivši odsjek Direkcije šuma u posebnu ustanovu. U ovom uredu su radili: Mima Ivezić, Boško Kosanović, Nikola Be-lonin, Djordje Pstrocki, Juraj Ivanovski, Ljubo Golić i drugi. Sa svojim elaboratima iz Direkcije šuma prešli smo u Ured za kolonizaciju koji je već bio obrazovan kao ustanova.

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG - III/116

Kada smo došli u Ured, već je kao šef bio Rudi Čajavec. Bilo je to u toku ljeta, mislim u avgustu 1941. godine. Na nas je ostavljao utisak čudnog čovjeka jer mu je ponašanje bilo nekako "neozbiljno". U to vrijeme koje je odizalo političkom napregnutošću, neizvjesnošću itsl. Rudi Čajavec se na plaži Vrbasa glasno smijao, zbijao šale, pričao viceve. To nam je zbog okupacijskog režima i političke klime u cjelini izgledalo zaista veoma čudno. Međutim, u Uredu je bio sasvim drugi čovjek, neobično služben, ekspeditivan, energičan, discipliniran. Tražio je optimalnu radnu disciplinu i svima je, da budem iskren, uteravao strah. Jedino je bio pažljiv i predusretljiv prema jednoj Jevrejki koja je kod nas radila kao daktilograf, a bila je udata za jednog Srbina po prezimenu Ilić. Prema njoj je bio izuzetno pažljiv, dok je prema Mirku Iveziću bio neobično strog. Prosto ga je tjerao na vanredan rad. Često je na njega i galamio zbog učinjenih propusta.

Kakav je u svojoj suštini nije nam se otkrio dosta dugo. Niko nije mogao ni pretpostavljati da je bio komunističkih političkih opredjeljenja. Svi smo mislili da je okorjela ustaša visokog kalibra. Takav smo utisak imali zbog njegovog položaja, a i poznanstva sa ustaškim funkcionerima. Čajavec je bio dobar poznanik sa šefom policije Dražićem od koga je saznavao šta će se od strane policijskih vlasti preduzimati i protiv koga. U međuvremenu je i mobilisan kao avijatičarski potporučnik. Pored rutinerskog izviđanja imao je i vanredne letove avionom na širem teritorijalnom području. Dobivao je borbene zadatke, odnosno čak je i bombardovao, ali ne one ciljeve koje su mu odredjivali. U podnošenju izvještaja i razgovorima uvijek je izmišljao kakvi su bili efekti njegovih "borbenih dejstava".

Kao avijatički oficir bio je član vojnog štaba u Banjoj Luci tako da je bio na izvoru informacija o svim akcijama koje se pripremaju ili preduzimaju.

Kada mi nismo njega otkrili kao naprednog čovjeka, jer je vanredno znao da igra dvostruku igru, on je nas otkrio, grupu antifašista: Pstrocki, Vinko Markotić, Zdenko Ružić, Bušatlija, Nihat Kulenović, Lutvo Hajdaragić i ja. Jednom kad je Rudi Čajavec pozvan na jedan hitan sastanak u taj Zdrug, smatrali smo da je podesna prilika za jedan zajednički dogovor jer smo očekivali da će izravno odjuriti na sastanak vojnog štaba. Me-

djutim, on je iznenada upao u našu kancelariju i, videći nas okupljene, rekao: "Tako, vi u mom odsustvu vršite dogovore!" Rudi je shvatio da se nismo sastali zbog razgovora o poslovima na radnom mjestu. Tada nam je saopštio da će biti izvršena akcija u pravcu Kotor Varoši. To njegovo saopštenje bila je vojna tajna. Čak i onima koji bi mu mogli zbog toga prigovoriti, saopštenje se moglo objasniti kao izraz povjerenja u svoje ljude.

Ja sam kao njegov zamjenik u Uredu po nizu manifestacija zaključio da je Rudi napredan čovjek. Taj me utisak nije varao, bio sam čvrsto ubjedjen. O tome sam sa Djordjem Pstrochim razgovarao. Djordje je objašnjavao da je moj utisak pogrešan. On je bio uvjeren da je Rudi režimski čovjek, fašista. Sitni detalji koji su otkrivali pravu prirodu i opredjeljenja Rudi Čajaveca za njega nisu bili dovoljno ubjedljivi razlozi, dovoljno snažni argumenti da se o njemu sudi kao naprednom čovjeku. Nisam ga mogao ubjediti, ali sam bio čvrsto osvjedočen da imam pravo.

(Prekid)

18. juna 1974. godine
Banja Luka

(Ing. Josip Granić)

Prisutni prilikom iznošenja sjećanja Branko Suručić i Milan Wukmanović, koji svojim potpisima potvrđuju da je ing. Josip Granić iznosio svoja sjećanja u njihovom prisustvu.

- 1.- Suručić Branko
- 2.- Wukmanović

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG - III/116

